

Н. В. КУЛАК

Наталія Валеріївна Кулак, кандидат наук з державного управління, доцент Київського національного університету технології та дизайну

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ

Серед актуальних проблем сьогодення, які виникають внаслідок бойових дій на сході України, в зоні проведення антитерористичної операції (далі – АТО), нагальними є питання врегулювання правового статусу добровольчих формувань і правового статусу фізичних осіб, які беруть участь у захисті територіальної цілості України в якості добровольців, та не ввійшли до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів¹.

Врегулювання правового статусу добровольчих формувань та фізичних осіб, які в якості добровольців беруть участь у захисті суверенітету та цілісності Української держави в районах проведення АТО, на боці сил АТО, є принциповим питанням. Ситуація, яка склалася, порушує конституційні права громадян, що суперечить самій природі правової держави.

Проблема врегулювання правового статусу добровольців, та добровольчих формувань в зоні АТО майже не досліджувалась, оскільки є відносно новою.

Метою статті є висвітлення причин часткової урегульованості питань правового статусу добровольчих формувань та добровольців АТО, створення пропозицій щодо шляхів вирішення проблеми.

Відповідно до ст. 17 Основного Закону оборона України², захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

Необхідно зазначити, що чинне законодавство не містить поняття «учасники АТО», законодавець дає визначення лише поняттю «антитерористична операція», яке відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638³ означає комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності.

Таким чином учасників АТО чинне законодавство України не виділяє в окрему категорію, а прирівнює до учасників бойових дій (далі – УБД).

Згідно з п. 19 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 р. № 3551 (далі – Закон про статус ветеранів війни)⁴, до осіб, які належать до УБД, віднесено: військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, особи рядового, начальницького складу і військовослужбовців Міністерства внутрішніх справ України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також брали участь в антитерористичній операції.

Крім того, згідно з ч. 20 ст. 5 Закону про статус ветеранів війни⁵ УБД – це особи, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, за умови, що в подальшому такі добровольчі формування були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення» від 20 серпня 2014 р. № 413 (далі – Постанова КМУ № 413)⁶ регулює порядок та умови надання статусу УБД.

Так, згідно з п. 2 Постанови № 413⁷ статус УБД надається: військовослужбовцям (резервістам, військовозобов'язаним) та працівникам Збройних Сил, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Держприкордонслужби, Держспецтрансслужби, особам рядового і начальницького складу, військовослужбовцям, працівникам МВС, Управління державної охорони, Держспецзв'язку, ДСНС, ДПіТС, військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню

участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах проведення антитерористичної операції; працівникам підприємств, установ та організацій, які залучалися і брали безпосередню участь в антитерористичній операції в районах її проведення.

Крім того, статус УБД надається особам, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, за умови, що в подальшому такі добровольчі формування згідно з переліком, визначеним Антитерористичним центром при СБУ та Генеральним штабом Збройних Сил, були включені до складу Збройних Сил, МВС, Національної поліції, Національної гвардії та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів (п. 2 Постанови КМУ № 413)⁸.

Таким чином, неврегульованими на законодавчому рівні залишилися питання правового статусу добровольців і членів добровольчих формувань, які за різних обставин не були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань і правоохоронних органів.

Існує досить широкий перелік обставин, за яких вищевказані суб'єкти не здійснили офіційну реєстрацію та не були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань і правоохоронних органів.

Серед основних причин, які завадили фізичним особам, які прибули в зону АТО в якості добровольців зареєструватися офіційно, називають наступне: стан здоров'я, невідповідний вимогам військово-лікарської комісії; наявність судимості; вікові невідповідності вимогам до кандидатів в лави учасників АТО; халатне ставлення офіційного військового керівництва до питань реєстрації добровольців; неусвідомлення правових наслідків неузгодження власного адміністративно-правового положення в умовах бойових дій самими добровольцями; відсутність бажання розкривати відомості про себе.

Серед головних причин, які стали на заваді включення добровольчих формувань до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів є: неузгодженість питань підпорядкованості з причин недовіри офіційному військовому керівництву з боку керівництва добровольчих формувань, пов'язана із некомпетентністю перших, що призвело, в певні періоди проведення АТО, до загибелі людей; небажання офіційних керівників мати у підпорядкуванні «ненадійні», «важкочеровані» добровольчі підрозділи; несвідоме ставлення керівників добровольчих формувань до питань, що створюють майбутні соціально-правові гарантії складу добровольчого формування.

Кваліфікувати добровольчі формування, які не включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів як незаконні формування є правовою помилкою, оскільки:

– по-перше, держава не забороняє участь добровольчих формувань в антитерористичній операції в районах проведення АТО, на боці сил АТО, в установленому законом порядку в період, який згідно із Законом України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. № 1932 (далі – Закон про оборону)⁹ має назву «особливий період» та означає період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні, або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій;

– по-друге, держава допускає участь добровольчих формувань в антитерористичній операції на боці сил АТО в районах бойових дій;

– по-третє, згідно з нормами міжнародного права, а саме ст. 43 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., (ратифіковано Україною з 1977 р.)¹⁰ збройні сили сторін, що перебувають в конфлікті, складаються з усіх організованих збройних сил, груп і підрозділів, що перебувають під командуванням особи, відповідальної перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом чи властями, не визнаними супротивною стороною. Такі збройні сили підпорядковані внутрішній дисциплінарній системі, яка поряд з іншим забезпечує додержання норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів. Особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, крім медичного і духовного персоналу, є комбатантами, які мають право брати безпосередню участь у воєнних діях.

Крім того, згідно зі ст. 44 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р.¹¹, всі комбатанти зобов'язані додержуватися норм міжнародного права, застосовуваного в період збройних конфліктів, але порушення цих норм не позбавляє комбатанта його права вважатися комбатантом.

Таким чином, не включення до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів не позбавляє добровольця статусу комбатанта або учасника військового конфлікту.

Труднощі починаються в момент реалізації добровольцями конституційних прав на соціальний захист. Відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 р. № 2011(далі – Закон про соціальний захист військовослужбовців)¹² соціальний захист

військовослужбовців – це діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

У нашій країні є низка нормативно-правових актів, які мають забезпечувати соціальний захист військовослужбовців. Основні законодавчі акти з питань соціального захисту військовослужбовців – це Закони України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Згідно цим законам Україна має розгалужену систему соціальних гарантій для військовослужбовців, але в цих документах не міститься правових норм, які забезпечують регламентування правового статусу добровольців, що не ввійшли до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань і правоохоронних органів.

Під тиском громадських організацій 7 квітня 2015 р. до Закону про статус ветеранів війни¹³ було внесено зміни, відповідно до яких визнано за добровольцями право на статус інваліда війни в разі поранення, а за рідними загиблих добровольців – право на статус сім'ї загиблого.

Хочемо зауважити, що в процесі внесення змін законодавець так і не дав нормативного визначення понять «доброволець» та «добровольче формування» і не визнав право учасників добровольчих формувань, що не зареєстровані в порядку, який вимагає законодавець на отримання статусу УБД. Вищезазначене є свідченням невирішеності питань, пов'язаних із визначенням правового статусу добровольчих формувань та добровольців АТО. Кількість осіб, які дійсно знаходяться в зоні АТО, беруть участь у захисті цілісності Української держави та мають, з точки зору бюрократичної системи, неналежним чином оформлені підстави для перебування у зоні АТО, достеменно невідома, але достатня для того, щоб вважати ситуацію, такою, що свідчить про системне порушення конституційних прав громадян. Відсутність у законодавчому порядку визнання таких осіб УБД фактично позбавляє їх та їх сім'ї соціальних гарантій і пільг.

Треба зазначити, що депутати обласних та місцевих рад виступили із законодавчими ініціативами щодо бійців-добровольців, які брали участь у захисті територіальної цілісності та державного суверенітету на сході України в складі добровольчих формувань і не ввійшли до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ, Національної гвардії України та інших військових формувань і правоохоронних органів.

Відтепер бійці-добровольці АТО мають право отримати статус бійця-добровольця АТО.

Зазначені місцеві законодавчі ініціативи є безперечно позитивними подіями, але з правової точки зору ці ініціативи мають тимчасовий характер, у зв'язку із тим, що приймаються лише на певний строк, в рамках виконання строкових цільових програм, як, наприклад, київська міська цільова програма «Турбота. Назустріч киянам»¹⁴, в рамках якої Київська міська рада буде фінансувати пільги осіб, яким буде присвоєно статус бійця – добровольця АТО. Ця програма розрахована лише на період 2016–2018 років.

Офіційна позиція представників владних структур стосовно питань, пов'язаних із визначенням правового статусу добровольчих об'єднань, та добровольців АТО на національному законодавчому рівні, чітко виражена у висновку Комітету Верховної Рада України у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю (далі – Комітет ВРУ у справах ветеранів) від 19 лютого 2016 р., зробленому до проекту Закону України про правовий статус і соціальні гарантії учасників добровольчих збройних формувань в Україні (реєстр. № 3707), поданий народними депутатами України Ю.Б. Р. Шухевичем, А. Є. Білецьким, О. М. Петренком, та у листі Комітету ВРУ у справах ветеранів № 04035/17-328 від 7 квітня 2016 року¹⁵.

Із тексту вищезазначених документів витікає, що діяльність добровольчих формувань, що захищають цілісність України, але не ввійшли у склад офіційних формувань АТО, є незаконною, як така, що суперечить ст. 17 Конституції України¹⁶.

Крім того, представники Комітету ВРУ у справах ветеранів зазначають, що:

– безпосереднім учасникам антитерористичної операції із числа добровольців, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення відповідно до ст. 7 Закону про статус ветеранів війни¹⁷ встановлюється статус інваліда війни;

– членам сім'ї, зокрема, добровольців, які загинули (пропали безвісти) або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час залучення та участі в антитерористичній операції у період її проведення, відповідно до ст. 10 Закону про статус ветеранів¹⁸ війни надається статус члена сім'ї загиблого;

– відповідно до Закону про статус ветеранів війни безпосередні учасники антитерористичної операції із числа добровольців, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення та члени їх сімей (у разі смерті таких осіб), мають право на одержання одноразової грошової допомоги, передбаченої Законом про соціальний захист військовослужбовців¹⁹.

Окремо представники Міністерства соціальної політики України, які входять у склад Комітету у справах ветеранів, підтримують ідею надання статусу УБД членам особового складу добровольчих формувань

зони АТО, які не підпорядковані офіційним формуванням, але зазначають, що це призведе до розширення кола осіб, які матимуть право на пільги з оплати житлово-комунальних послуг, проїзду, санаторно-курортного лікування, що потребуватиме додаткових витрат коштів Державного бюджету України, у той час коли відсутні ресурси у необхідному обсязі для виконання вже діючих законів України з надання пільг.

Таким чином, представники влади стверджують, що вищезазначені заходи достатні для того, щоб конституційні права громадян, які є учасниками АТО, вважалися захищеними.

Зрозуміло, що обов'язок держави піклуватися долею своїх захисників повинен спиратися на політичну волю та матеріальне підґрунтя. Однак, на жаль, обидві складові у вищезазначеному питанні сьогодні відсутні, що призводить до необхідності шукати інші шляхи вирішення проблеми.

Ми вважаємо, що вищезазначені прогалини у національному законодавстві потрібно вирішувати у порядку адміністративного та цивільного судочинства.

Згідно зі ст. 1 Цивільного процесуального кодексу України²⁰ завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Таким чином, добровольцям у судовому порядку необхідно підтвердити свою участь у бойових діях. Це можна здійснити в порядку окремого провадження, в якому розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи, або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав, або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Безпосередня участь добровольців у бойових діях під час проведення АТО на Сході України є юридичним фактом.

Встановлення цього юридичного факту впливає на вирішення питання про надання добровольцю статусу УБД, що в подальшому має забезпечити пільги та соціальні гарантії, встановлені для ветеранів і членів їх сімей Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про боротьбу з тероризмом».

Тому першим кроком має бути отримання судового рішення про встановлення факту участі в бойових діях під час проведення АТО, на стороні АТО в складі добровольчих формувань за місцем проживання заявника. Заявником у справі має виступати особа, яка просить суд встановити факт її участі у бойових діях при проведенні АТО.

Стаття 57 ЦПК України визначає, що доказами при розгляді справ про встановлення факту участі у бойових діях при проведенні АТО є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює факт участі особи у бойових діях під час проведення АТО. Юридичні факти встановлюються згідно і на підставі пояснень самих заявників, письмових доказів, показань свідків, речових доказів, експертних висновків.

Суду, який розглядатиме в порядку адміністративного провадження скаргу на рішення Міжвідомчої комісії про відмову в наданні УБД, буде надано рішення місцевого суду, винесене в порядку окремого провадження, чим буде підтверджено факт участі особи у бойових діях. Для адміністративного суду таке рішення буде мати преюдиціальне значення.

Таким чином, заявник доводить у судовому порядку своє право на статус УБД та соціальні гарантії.

У ході проведеного дослідження доведено, що правовий статус добровольчих формувань та добровольців є спірним лише для частини державних чиновників, які не бажають виправляти прогалини у законодавстві. Це призводить до необхідності проведення громадянами самостійних заходів із захисту конституційних прав, спрямованих на забезпечення соціальних гарантій, що є цілком природним для держави, яка еволюціонує в правовому напрямі.

¹ Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993 – № 45. – Ст. 425.

² Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами). – Офіційний вісник України від 1 жовтня 2010 р. – № 72/1 Спеціальний випуск. – С. 15. – Ст. 2598.

³ Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. № 638 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72. – Ст. 2598.

⁴ Пункт 19 ст. 6 вказаного Закону про статус ветеранів війни.

⁵ Там само. – Ч. 20. – Ст. 5.

⁶ Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF>

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>

¹⁰ Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_199/page2

¹¹ Там само.

¹² Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.

¹³ Вказаний Закон про статус ветеранів війни.

¹⁴ Про визнання бійців-добровольців АТО, які брали участь в захисті територіальної цілостності та державного суверенітету на сході України : рішення Київської міської ради від 24 жовтня 2016 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kmr.gov.ua/uk/content/u-kyuivradi-napracosvuyut-mehanizm-oficijnogo-vyznannya-biyciv-dobrovolciv-ato>

¹⁵ Лист Комітету у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю № 04-35/17-328 від 7 квітня 2016 р.

¹⁶ Конституція України. Вказане джерело.

¹⁷ Вказаний Закон про статус ветеранів війни. – Ст. 10.

¹⁸ Вказаний Закон про соціальний захист військовослужбовців.

¹⁹ Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

²⁰ Там само.

Резюме

Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні.

У статті аналізуються проблеми правового статусу добровольчих формувань та добровольців АТО, які не ввійшли до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів.

Автор доводить законність діяльності добровольчих формувань в зоні АТО, та право фізичних осіб – добровольців, які безпосередньо забезпечують захист державності в зоні АТО, на отримання статусу учасників бойових дій.

Ключові слова: правовий статус добровольців, добровольчі формування, захист державності.

Резюме

Kulak N. V. Aktualnye voprosy pravovogo statusa dobrovolnykh formirovaniy v Ukraine.

В статье анализируются проблемы правового статуса добровольческих формирований, а также добровольцев АТО, которые не вошли в состав Вооруженных Сил Украины, Министерства внутренних дел Украины, Национальной гвардии Украины и других созданных в соответствии с законами Украины воинских формирований и правоохранительных органов.

Автор аргументирует законность деятельности добровольческих формирований в зоне АТО, а также право физических лиц – добровольцев, которые непосредственно обеспечивают защиту государственности и суверенитета в зоне проведения АТО, на присвоение статуса участников боевых действий.

Ключевые слова: правовой статус добровольцев, добровольческие формирования, защита государственности.

Summary

Kulak N. Current issues of legal status of paramilitary troops in Ukraine.

The article analyzes the problems of legal status of paramilitary troops and volunteers in ATO zone, who are not allot of the Armed Forces of Ukraine, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the National Guard of Ukraine and other military forces and law enforcement agencies established in accordance with the laws of Ukraine.

The author proves the legality of actions of paramilitary troops in ATO zone, and the right of individual persons – volunteers, who directly protect the state sovereignty in ATO zone, to gain the combatant status.

Key words: legal status of volunteers, paramilitary troops, protection of the state sovereignty.

УДК 349.4

О. М. ОХОТНИКОВА, М. В. ЛЕЛЯК

Олена Миколаївна Охотнікова, кандидат юридичних наук, доцент ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Мар'яна Володимирівна Леляк, магістр права ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В Україні в умовах децентралізації влади виникають труднощі щодо управління земельними ресурсами. Тому постає необхідність посилення регулюючої ролі державного управління щодо використання земельних ресурсів взагалі, а особливо до земель сільськогосподарського призначення. Крім того, відносини у сфері оренди землі в Україні за останні роки почали активно розвиватися. Так, аналіз чинного законодавства, яке